

26.8.2020

EOAK/313/2020

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Tarkastaja Reima Laakso

Iltatoimien peruuntuminen Jokelan vankilassa

1 KANTELU

Kantelija kertoi 25 muun Jokelan vankilan vangin kanssa allekirjoittamassa kirjeessään joulukuussa melkein kaikkien vankien iltatoimintojen peruuntuneen. Lisäksi kirjeessä kerrottiin sellien ovien olevan auki vain kolme tuntia vuorokaudessa sisältäen myös yhden tunnin ulkoilujan. Punttisali ja kirjasto ovat kirjeen mukaan ulkoilun lisäksi vankien ainoat aktiviteetit. Syyksi toimintojen perumiselle arveltiin vartijoiden ylityökieltoa. Kantelijoiden mukaan he asuvat työosastolla, mutta heillä ei ole sen mukaisia toimintoja. Kantelijoiden käsityksen mukaan muissa vankiloissa on alettu pitämään ovia enemmän auki, mutta Jokelassa on menty enemmän sulkemisen suuntaan.

Kirjeessä ei yksilöity esimerkiksi ajankohtia peruuntumisille.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta Jokelan vankilaan lähetettiin seuraavan sisältöinen alustava selvityspyyntö.

"Jokelan vankilan 'työosaston' 26 vankia kertoo allekirjoittamassaan kirjeessä (liitteenä), että joulukuussa 2019 melkein kaikki iltatoimet oli peruttu vartijoiden ylityökiellon vuoksi. Kirjeen mukaan sellien ovet ovat auki 3 tuntia vuorokaudessa sisältäen ulkoilujan. Kirjeessä ei ole yksilöity ajankohtia kerrottujen vapaa-ajan toimintojen peruutuksille. Pyydän alustavana selvityksenä tiedon kirjeessä kerrotusta 'ylityökiellosta' eli onko kyseessä vartijoiden henkilökohtaisten ylityörajojen täyttyminen, määrärahojen loppuminen tms. Mihin toimenpiteisiin vankilassa oli ryhdytty tilanteen korjaamiseksi? Onko vankila keskustellut alueen kanssa ongelmasta? Mikä on tilanne vuodenvaihteen jälkeen?"

Ma. johtaja antoi selvityksen ja sen liitteenä hän lähetti seuraavat asiakirjat.

- Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen ohje "Arkipyhien ja eräiden muiden päivien vaikutus (jaksotyössä olevien) työaikaan" (21.11.2019)
- Jokelan vankilan asuinosaaston 3 päiväjärjestys 01.07.2019–08.03.2020 välisenä aikana
- Jokelan vankilan vapaa-ajan toiminnot 01.10.2019–08.03.2020 välisenä aikana
- Kooste henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain (1069/2015) 2 luvun 7 §:ssä tarkoitettuun valvonta- ja toimintarekisteriin laadituista ilmoituksista (vapaa-ajan toimintojen peruuttaminen 19.12.2019–22.01.2020 välisenä aikana).

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeita

Vankeuslain 1 luvun 2 §:n mukaan vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana.

Saman luvun 3 §:n mukaan vankeuden sisältönä on vapauden menetys tai sen rajoittaminen. Vankeuden täytäntöönpano ei saa aiheuttaa vangin oikeuksiin eikä olosuhteisiin muita rajoituksia kuin niitä, joista säädetään lailla tai jotka välttämättä seuraavat itse rangaistuksesta.

Vankeus on pantava täytäntöön siten, että täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Vankeuden täytäntöönpanosta vastaavien viranomaisten on huolehdittava siitä, ettei vankeuden aikana kukaan oikeudettomasti puutu vangin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Vankilan olot on järjestettävä niin pitkälle kuin mahdollista vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja.

Vangin mahdollisuuksia ylläpitää terveyttään ja toimintakykyään on tuettava. Vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja on pyrittävä ehkäisemään.

Vankeuslain 11 luvun 1 §:n mukaan vankilassa on järjestettävä vankilan oloihin soveltuvaa vapaa-ajan toimintaa.

Luvun 2 §:n mukaan vanki saa osallistua vapaa-ajan toimintoihin ja viettää vapaa-aikaa yhdessä muiden vankien kanssa.

Osallistuminen voidaan kieltää tai sitä rajoittaa, jos vanki:

- 1) on sijoitettu sopimusosastolle tai varmuusosastolle;
- 2) suorittaa 15 luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua yksinäisyysrangaistusta; taikka
- 3) on 15 luvun 14 §:ssä tai 18 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuna toimenpiteen kohteena.

3.2 Selvityksessä kerrottua

Johtajan antamassa selvityksessä todettiin seuraava.

"Kyseessä oleva Jokelan vankilan 'työosasto' on asuinosa 3 toimintoihin osallistuville taikka toimintapaikkaa odottaville vangeille ja tutkintavangeille. Tapahtuma-aikana osastolla noudatettiin tämän selvityksen liitteenä olevaa päiväjärjestystä. Osaston vapaa-ajan toiminnot tapahtuma-aikana järjestettiin tämän selvityksen liitteestä ilmenevällä tavalla. Osaston vapaa-ajan toimintojen suunnittelun yhteydessä vankilassa otettiin huomioon Jokelan vankilan tarkastusta koskevan pöytäkirjan EOAK/1936/2019 sisältö, mahdollisuudet puhelimen käyttöön ja yhteydenpitoon videoyhteyden välityksellä lisäämällä.

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskus on antanut tämän selvityksen liitteenä olevan, 22.11.2019 päivätyn ohjeen 'Arkipyhien ja eräiden muiden päivien vaikutus (jaksotyössä olevien) työaikaan'. Kyseisen ohjeen mukaan, jokainen jaksotyön laskennallisesti vajaa jakso suunnitellaan mahdollisuuksien mukaan lähelle suunnittelurajaa. Ohjeen tarkoituksena on rakenteellisen ylityön vähentäminen.

Jokelan vankilassa on noudatettu kyseistä Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen ohjetta. Näin ollen jaksotyön jaksojen 04.11.-15.12.2019 ja 16.12.2019-26.01.2020 osalta jokaisen vartijan, jaksotyössä olevan ohjaajan ja rikosseuraamusesimiehen kohdalla on Jokelan vankilassa toteutettu työajan lyhennys kuuden (6) työpäivän verran. Kyseisten jaksojen osalta, jokaisen edellä mainitun virkamiehen osalta työajan lyhennys on ollut noin 40 (neljäkymmentä) tuntia.

Jokelan vankila ei ole nähnyt tarkoituksenmukaisena vankilan toimintojen supistamista edellä mainittujen jaksojen ajaksi. Jaksojen 04.11.-15.12.2019 ja 16.12.2019-26.01.2020 päiväkohtaisten henkilökunnan mittausten suunnittelun yhteydessä vankilassa on arvioitu, että kaikki vankilan toiminnot voidaan toteuttaa normaalisti merkittävästä työajan lyhentämisestä huolimatta.

Jaksojen 04.11.-15.12.2019 ja 16.12.2019-26.01.2020 toteuttamisen yhteydessä esille ovat kuitenkin tulleet lukuiset, ennalta arvomaattomat vartijoiden ja jaksotyössä olevan ohjaajien sairauspoissaolot. Vankilassa annetun ohjeistuksen mukaisesti, poissaolojen vaikutuksia pyrittiin minimoimaan kutsumalla lisähenkilökuntaa työhön.

Vaikka vankilan toimintojen toteuttaminen päiväsaikaan on onnistunut ilman poikkeamia, jakson 16.12.2019-26.01.2020 aikana vankilan vapaa-ajan toiminnot jouduttiin peruuttamaan yksitoista (11) kertaa, koska vapaa-ajan toimintojen järjestämiseksi vaatimaa työvoimaa työhön kutsumisyhteyksistä huolimatta ei ollut saatavilla. Asiasta kertovat, henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain (1069/2015) 2 luvun 7 §:ssä tarkoitettuun valvonta- ja toimintarekisteriin laaditut ilmoitukset ovat tämän selvityksen liitteenä.”

Selvityksen mukaan 22.1.–10.3.2020 välisenä aikana vankilan vapaa-ajan toiminnot peruutettiin vastaavista syistä (ennalta arvomaattomat vartijoiden ja jaksotyössä olevan ohjaajien sairauspoissaolot) ainakin osittain 13 kertaa.

Selvityksessä todettiin ongelmista keskustellun Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen kanssa.

”Jokelan vankila on käynyt asiasta keskustelua Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen kanssa. Kyseisten keskustelujen perusteella seuraavien jaksotyön laskennallisesti vajojen jaksojen suunnittelun yhteydessä (esimerkiksi jaksot 20.04.-31.05.2020 ja 01.06.-12.07.2020, yhteensä kolme (3) työaikaa lyhettävää päivää) vankilassa tullaan tekemään päätös, jonka mukaan vankilan vapaa-ajan toiminnot jätetään järjestämättä tiettyjen, ennakkoon tiedossa olevien päivien osalta, ja vaatimat työajan lyhennykset tullaan kohdentamaan vapaa-ajan toimintojen järjestämiseen tarkoitettuun työaikaan. Tulevan päätöksen sisällöstä tullaan myös informoimaan Jokelan vankilaan sijoitettuja vankeja etukäteen.”

Selvityksessä pidettiin ikävänä, että rakenteellisen ylityön vähentämiseksi suunnitellut toimenpiteet tulevat tosiasiallisesti tarkoittamaan vankien vapaa-ajan toimintojen vähentämistä.

Vankien puhelujen osalta johtaja totesi selvityksessä, että toimenpiteitä sairauspoissaolojen vähentämiseksi tehdään Jokelan vankilassa jatkuvasti. Viitaten 19.7.2019 päivätyihin Jokelan vankilan kommentteihin Jokelan vankilan tarkastuspöytäkirjaluonnokseen (EOAK/1936/2019) hän totesi, että Jokelan vankilassa vangeille tarvittaessa annetaan mahdollisuus puhelimen käyttöön myös asuinosaon ollessa suljettuna.

3.3 Tarkastushavainnot

Toukokuussa 2019 Jokelan vankilaan tekemästäni tarkastuksesta (EOAK/1936/2019) laaditun pöytäkirjan kohdassa 7.2 ”Toimintaan osallistuminen ja sellin ulkopuolinen aika” todettiin muun muassa seuraava.

Vankiloiden yleisenä ongelmana on sellin ulkopuolella vietettävän ajan vähäisyys sekä se, ettei kaikille vangeille ole tarjota mahdollisuutta vankeuslain ja tutkintavankeuslain mukaiseen toimintaan. Oikeusasiamiehen ratkaisuihin ja kansainvälisissä suosituksissa on jo pitkään lähdetty siitä, että vankien ja tutkintavankien tulisi saada viettää sellin ulkopuolella kohtuullinen aika, vähintään kahdeksan tuntia vuorokaudessa, ja että heille tulisi tuona aikana järjestää mielekästä ja kehittävästä työtä, kuntoutusta, koulutusta ja liikuntaa. Tarkastuksen havaintojen perusteella Jokelan vankilassa tilanne asiassa on varsin hyvä.

Osastoilla 3 ja 4 toimintoihin osallistuvien vankien päiväjärjestyksen mukainen ulkopuolella vietettävä aika ylittää arkipäivien osalta 8 tuntia. Osastolla 4 kaikki vangit osallistuivat toimintaan. Osastolle 3 on sijoitettu toimintaan osallistuvia tai toimintapaikkaa odottavia vankeja. Osastolle 4 on sijoitettuna 26 vankia ja heistä toiminnoissa ei ollut (7.5.2019) 6 vankia. Osastolla toimintoihin osallistumattomien vankien sellien ovet ovat päiväjärjestyksen mukaan arkipäivisin päiväaikaan auki vähän yli kolme tuntia, jonka lisäksi iltatoimintoja on järjestetty useampana iltana klo 17.00–19.35. Iltatoimintoina on järjestetty askartelua muina arkipäivinä paitsi tiistaisin, salilla käyntiä keskiviikkoisin, torstaisin ja perjantaisin, musiikkiryhmä perjantaisin ja kirjastossa käynti tiistaisin.

Osastolla 2 on pakkokeinolain mukaan erillään pidettävien tutkintavankien lisäksi ns. puhdistajaryhmä. Puhdistajaryhmän kohdalla sellien ovet ovat päiväjärjestyksen mukaan auki arkipäivisin yli 8 tuntia (klo 7.00–16.30).

Edellä todetun perusteella tutkintavangeille on järjestetty poikkeuksellisen hyvät mahdollisuudet osallistua toimintoihin. Sellien aukioloaikojen osalta tilanne on myös pääosin erittäin hyvä valtaosalle tutkintavankeja.

3.4 Kannanotto

Vankilan johtajan antamasta selvityksestä käy ilmi, että vankilassa oli varauduttu ennalta valvontahenkilökunnan työvuorojen suunnittelussa arkipyhäjaksojen edellyttämiin työajan lyhennyksiin. Näistä lyhennyksistä huolimatta laitoksessa ei nähty tarkoituksenmukaiseksi vankilan toimintojen supistamista edellä mainittujen jaksoiden ajaksi. Arkipyhäjaksojen päiväkohtaisten henkilökunnan tarpeen suunnittelun yhteydessä vankilassa oli arvioitu, että kaikki vankilan toiminnot voidaan toteuttaa normaalisti merkittävästä työajan lyhentämisestä huolimatta.

Selvityksen mukaan edellä kerrottujen jaksotyöajan jaksoiden toteutumisen yhteydessä esille olivat kuitenkin tulleet lukuisat, ennalta arvaamattomat vartijoiden ja jaksotyössä olevan ohjaajien sairauspoissaolot. Vankilassa annetun ohjeistuksen mukaisesti poissaolojen vaikutuksia pyrittiin minimoimaan kutsumalla lisää henkilökuntaa työhön.

Selvityksen mukaan jakson 16.12.2019–26.1.2020 aikana vankilan vapaa-ajan toiminnot jouduttiin peruuttamaan 11 kertaa, koska vapaa-ajan toimintojen järjestämiseksi vaatimaa työvoimaa ei yrityksistä huolimatta ollut saatavilla.

Käsitykseni mukaan Jokelan vankilassa on pyritty kaikin laitoksen käytettävissä olevin keinoin turvaamaan vankien toiminnot päiväaikaan ja vapaa-ajan toiminnot ilta-aikaan. Vankilan toimenpiteillä on nähdäkseni myös pyritty ennakolta ottamaan huomioon se, että toimintoja ei voitaisi toteuttaa vaarantamatta siihen osallistuvien vankien tai henkilökunnan tai mahdollisten ulkopuolisten turvallisuutta.

Laillisuusvalvonnassa on vakiintuneesti katsottu, että voimavarojen puute ei periaatteessa ole laillisuusvalvonnan näkökulmasta mukaan hyväksyttävä syy. Mielestäni ei ole hyväksyttävää, että vangeilta suhteellisen usein torjutaan mahdollisuus osallistua toimintoihin tai vapaa-ajan toimintoihin syistä, jotka johtuvat viime kädessä vankilan resursointiin liittyvistä ongelmista.

Katson tarpeelliseksi, vaikka lausuntoa käsillä olevan kantelun osalta ei ole pyydetty, saattaa edellä toteamani Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tietoon.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.4 vankilan voimavarojen puutteesta esittämäni Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tietoon lähettämällä niille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Apulaisoikeusasiamies

Pasi Pölönen

Tarkastaja

Reima Laakso

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.